

**6D011700 – қазақ тілі мен әдебиеті мамандығы бойынша философия
докторы (PhD) дәрежесін алу үшін
Акажанова Алмагуль Аманжоловнаның
«Қазақ ұлттық ойындары арқылы мектеп оқушыларының
дүниетанымын қалыптастырудың лингвистикалық және әдістемелік
негіздері» атты тақырыбында дайындалған диссертациясына**

АҢДАТПА

Зерттеудің өзектілігі. Қазіргі жаһандану дәуірінде ұлттық бірегейлікті сақтау, жас ұрпақтың бойында ұлттық құндылықтарға негізделген дүниетанымды қалыптастыру – мемлекеттік маңызы бар стратегиялық міндеттердің бірі. Қоғамдағы әлеуметтік-мәдени өзгерістер, ақпараттық кеңістіктің кеңеюі, цифрлық технологиялардың қарқынды дамуы оқушылардың ойлау жүйесіне, құндылықтық бағдарларына тікелей әсер етуде. Осындай жағдайда мектеп қабырғасында ұлттық мазмұнды күшейту, оны оқыту мен тәрбиенің тұтас жүйесіне енгізу қажеттілігі артып отыр. Бұл тұрғыдан алғанда, қазақ ұлттық ойындары арқылы мектеп оқушыларының дүниетанымын қалыптастырудың лингвистикалық және әдістемелік негіздерін айқындау – ғылыми және практикалық тұрғыдан аса өзекті мәселе.

Қазақ халқының ұлттық ойындары – халықтың ғасырлар бойы жинақтаған өмірлік тәжірибесінің, дүниені тану тәсілдерінің, рухани және материалдық мәдениетінің көрінісі. Мысалы, Тоғызқұмалақ ойыны логикалық ойлауды, стратегиялық жоспарлауды дамытса, Асық ату дәлдік пен ептілікті, Көкпар батылдықты пен ұйымшылдықты, ал Алтыбақан жастар арасындағы қарым-қатынас мәдениетін қалыптастыруға ықпал етеді. Бұл ойындардың әрқайсысы тек дене қимылына негізделген әрекет емес, ол – белгілі бір әлеуметтік модель, өмірлік жағдайдың шағын көрінісі. Сондықтан ұлттық ойындар оқушының дүниетанымын қалыптастыруда табиғи әрі әсерлі құрал болып табылады.

Зерттеу тақырыбының лингвистикалық өзектілігі ұлттық ойындардың тілдік табиғатын, ондағы этномәдени мазмұнды, ұлттық дүниетанымды бейнелейтін лексикалық және семантикалық бірліктерді талдаумен байланысты. Ұлттық ойын атаулары мен оған қатысты терминдер халықтың тұрмыс-тіршілігімен, шаруашылығымен, наным-сенімімен тығыз байланысты. Мысалы, «құмалақ», «асық», «серке», «алшы», «тәйке» сияқты сөздердің әрқайсысы нақты заттық мағынамен қатар, мәдени-танымдық ақпаратты да қамтиды. Бұл атауларды меңгеру арқылы оқушы тек жаңа сөз үйреніп қана қоймай, сол сөздің артындағы тарихи-мәдени мазмұнды таниды. Демек, ұлттық ойындар – тілдік тұлғаны қалыптастырудың, оқушының сөздік қорын этномәдени бірліктермен байытудың тиімді құралы.

Сонымен қатар ұлттық ойындар – когнитивтік лингвистика тұрғысынан да маңызды зерттеу нысаны. Олар арқылы халықтың кеңістік пен уақытты қабылдауы, сандық ұғымдарды меңгеруі, әлеуметтік қатынастарды түсінуі айқындалады. Мәселен, Тоғызқұмалақ ойынындағы сандық жүйе, ұя, қазан,

жүріс тәртібі – математикалық әрі логикалық ойлаудың ұлттық үлгісін көрсетеді. Ал Ақсерек-көксерек ойынында диалогтік құрылым, шақыру формулалары, ұжымдық әрекетке шақыратын тілдік модельдер көрініс табады. Мұның бәрі ұлттық ойындардың тіл мен танымның бірлігін көрсететінін дәлелдейді.

Әдістемелік тұрғыдан алғанда, ұлттық ойындарды оқу үдерісіне жүйелі түрде енгізу – оқытудың тиімділігін арттырудың инновациялық жолдарының бірі. Ойын технологиялары оқушының табиғи қызығушылығын оятып, белсенді танымдық әрекетке жетелейді. Бастауыш сыныптарда ұлттық ойын элементтерін тіл дамыту, сөздік жұмыс, мәтін құрастыру барысында қолдану оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігін арттырады. Орта буында әдебиет, тарих, география пәндерімен кіріктіре отырып, ұлттық ойындардың мазмұнын талдау арқылы пәнаралық байланыс жүзеге асады. Дене шынықтыру сабақтарында ұлттық ойындарды қолдану арқылы дене тәрбиесі мен ұлттық тәрбиені ұштастыруға мүмкіндік туады.

Қазіргі білім беру жүйесінде құзыреттілікке негізделген тәсіл басымдыққа ие. Бұл тәсіл бойынша оқушы тек білімді меңгеруші емес, оны өмірде қолдана алатын тұлға болуы тиіс. Ұлттық ойындар – өмірлік жағдаяттарды модельдейтін, шешім қабылдауға, жауапкершілікке, ынтымақтастыққа үйрететін табиғи орта. Сондықтан олар оқушылардың әлеуметтік, коммуникативтік, мәдени құзыреттерін дамытуға ықпал етеді. Сонымен бірге ұлттық ойындар арқылы оқушылардың эмоционалдық интеллектісі, көшбасшылық қабілеті, топта жұмыс істеу дағдылары қалыптасады.

Тақырыптың өзектілігі сонымен қатар ұлттық тәрбиені жаңғырту қажеттілігімен де айқындалады. Бүгінгі мектеп оқушысы жаһандық ақпарат ағынында өмір сүреді, шетелдік мәдени өнімдерді жиі тұтынады. Мұндай жағдайда ұлттық ойындарды оқу-тәрбие үдерісіне енгізу – ұлттық мәдени кодты сақтаудың, жас ұрпақтың бойында отансүйгіштік пен ұлттық мақтаныш сезімін қалыптастырудың тиімді жолы. Ұлттық ойындар арқылы бала өз халқының тарихын, тұрмысын, дүниетанымын тәжірибе жүзінде сезінеді.

Қазақ ұлттық ойындары арқылы мектеп оқушыларының дүниетанымын қалыптастырудың лингвистикалық және әдістемелік негіздерін ғылыми тұрғыдан зерттеу – қазіргі педагогика, лингвистика және әдістеме ғылымдарының өзекті бағыттарының бірі. Бұл бағыттағы зерттеулер ұлттық тәрбие мазмұнын жаңғыртуға, тілдік және танымдық дамуды ұштастыруға, білім беру үдерісінің тиімділігін арттыруға нақты үлес қоса алады.

Зерттеудің мақсаты: Қазақ тілі сабақтарында ұлттық ойындарды қолдану арқылы оқушылардың дүниетанымын қалыптастырудың ғылыми-әдістемелік жүйесін әзірлеу және оның тиімділігін педагогикалық эксперимент арқылы дәлелдеу.

Зерттеудің нысаны: Жалпы білім беретін мектептерде қазақтың ұлттық ойындары арқылы оқушылардың дүниетанымын қалыптастыру үдерісі.

Зерттеу пәні. Қазақтың ұлттық ойындары арқылы оқушылардың дүниетанымын қалыптастыру әдістемесі.

Зерттеудің міндеттері:

- қазақтың ұлттық ойындарының қалыптасуы мен зерттелуін зерделеу және дүниетанымдық, тілтанымдық астарын ашу;

- мектеп оқушыларының дүниетанымын қалыптастыруда ұлттық ойындарды пайдаланудың философиялық, психологиялық аспектілерін зерделеу, педагогикалық ұстанымдарды айқындау;

- ұлттық ойындарды пайдалану арқылы білім алушылардың зияткерлік шығармашылық әлеуеттерін арттыру және дамыту әдістерін ұсыну;

- ұлттық ойындарды оқу бағдарламасы барысында орынды пайдалана білу білім берудің қазіргі парадигмаларына, оқыту стратегияларына сәйкес оқушылардың танымдық белсенділіктерін дамытатындығына зерттеу жасау;

- ұлттық ойындарды пайдалануда оңтайлы әдіс-тәсілдер, технологиялар арқылы оқушылардың дүниетанымдық көзқарасын қалыптастыруға болатындығын эксперимент арқылы дәйектеп, ғылыми-әдістемелік тұрғыдан тұжырымдау.

Зерттеудің ғылыми болжамы: егер білім беру үдерісінде ұлттық ойындарды пайдаланудың негізгі теориялық моделі мен әдістемесі жасалып, тәжірибеге енгізілсе, **онда** білім алушының дүниетанымдық мәдениеті, көзқарасы жоғары деңгейде қалыптасады, **өйткені** ұсынылған жүйе дидактиканың теориялық заңдылықтарына негізделеді. Ұлттық ойын атаулары лингвистикалық қордың кеңеюіне әсер етіп, сөз қолданысы аясында пайдалану деңгейі артады. Бұл дегеніміз, «қазақша ойлау» кодының көкжиегі ашылуына себебі тиетіндігін ескеру.

Зерттеудің жетекші идеясы: ұлттық ойындар арқылы қазақ тілі сабақтарында оқушылардың дүниетанымын қалыптастырудың әдістемелік жүйесін ұсыну арқылы бәсекеге қабілетті тұлғаның рухани жетілу динамикасын дамыту.

Зерттеудің әдіснамалық негіздеріне жалпы тіл біліміндегі, түркітанудағы, қазақ тіл біліміндегі этномәдени, танымдық және этнографиялық және әдістемелік зерттеулердегі теориялық тұжырымдар алынды.

Зерттеу әдістері: Зерттеу жұмысын жүргізуде теориялық тұрғыда: философия, әлеуметтану, психология, педагогика ғылымы бойынша тақырыпқа байланысты әдебиеттерге талдау жасау, тұжырымдау әдісі, салыстыру және жобалау әдісі, модельдеу, индуктивті-дедуктивті талдау әдістері пайдаланылды. Сонымен қатар, тәжірибелік зерттеу жүргізу барысында: сауалнама жүргізу, әңгімелесу, бақылау, материалдарды саралау әдісі мен тәжірибелік-эксперименттік әдістер іске асырылды; статистикалық зерттеуді қорытындылауда нәтижелерді математикалық-статистикалық өңдеу әдісі қолданылды.

Эксперименттік база Астана қаласы әкімдігінің "№83 мектеп-гимназия" шаруашылық жүргізу құқығындағы мемлекеттік коммуналдық кәсіпорны,

Назарбаев Зияткерлік мектебі, Ж.Жабаев атындағы №4 мектеп-гимназия базасында құрылды.

Зерттеудің негізгі кезеңдері.

Бірінші кезеңде (2018-2019) мектеп білім алушыларының арасында қазақ ұлттық ойындары арқылы дүниетаным қалыптастырудың лингвистикалық негізін анықтау мақсатында оқушылар мен мұғалімдерге сауалнама жүргізілді, ұлттық ойындардың лингвистикалық мәні мен мазмұны, атауы жайлы білім алушылардың білім деңгейлері анықталды; қазақ тілі сабақтарында мектеп мұғалімдерінің ұлттық құндылықтарды танытудың тәрбие көзі ретінде ұлттық ойындарды қолдану деңгейі зерттелді. Қазақ ұлттық ойындары арқылы оқушылардың дүниетанымын қалыптастырудың лингвистикалық және әдістемелік негіздерін зерттеу үшін отандық және шетелдік ғалымдардың тақырып аясындағы еңбектері қарастырылды, нәтижесінде теориялық материалдар сарапталды, теориялық болжам жасалып, зерттеу жұмысының бағыттары айқындалды.

Екінші кезеңде (2019-2020) орта мектепте білім беру жағдайында тұлғаның дүниетанымын қалыптастыруда негізге алынатын ұстанымдар мен әдістер нақтыланып, тапсырма түрлері айқындалып, кешенді жұмыс жүйесі жасалды.

Үшінші кезеңде (2020-2021) эксперименттік жұмыс барысында алынған мәліметтердің қорытындысы шығарылып, зерттеу нәтижелері талқыланып, қорытындылау жұмыстары жүргізілді.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы:

- ұлттық ойын атауларының қалыптасу үрдістері, зерттелу кезеңдері айқындалды;

- дәстүрлі ойын атауларының лингвомәдени негіздері зерделеніп, тілтанымдық сипаты ашылды;

- тұлғаның ұлттық ойындар негізінде дүниетанымдық мәдениетін қалыптастырудың теориялық-әдіснамалық негіздері дәйектелді;

- қазақ тілі сабағында ұлттық ойындарды пайдалану арқылы оқушылардың дүниетанымдық көзқарасын қалыптастыруға болатындығы дәлелденді;

- қазақ тілі сабағында ұлттық ойындар арқылы білім алушылардың дүниетанымын қалыптастырудың ұтымдылығы эксперимент арқылы тексеріліп, тұжырымдалды;

- жалпы білім беретін мектептерде қазақтың ұлттық ойындары арқылы оқушылардың дүниетанымын қалыптастырудың әдістемесі жасалды.

Жұмыстың теориялық маңызы. Зерттеу қорытындылары жалпы тілді оқыту әдістемесін теориялық тұрғыдан толықтыруға үлес қосады. Қазақ халқының ғасырлар бойы қалыптасқан этномәдени ерекшеліктерін, салт-санасындағы өзіндік менталитетін, рухани-моральдық құндылықтарын тереңірек түсінуге, сонымен бірге, қазақ тіл біліміндегі этнолингвистика, лингвомәдениеттану және когнитивті тіл білімі салаларын кеңейте зерттеуге мүмкіндік болады.

Жұмыстың практикалық маңызы. Ғылыми зерттеу жұмысынан алынған нәтижелерді жалпы білім беретін орта мектепте қазақ тілі пәнін оқытуды жетілдіруде кеңінен қолдануға болады. Орта мектепте білім алушылардың дүниетанымына сай келетін ұлттық ойындарды іріктеу, қолдану тұрғысындағы шығармашылық ізденіс нәтижелерін оқу құралдары мен әдістемелік нұсқаулықтарды әзірлеуде үлгі ретінде пайдалануға болады.

Қорғауға ұсынылатын тұжырымдар:

- ұлттық ойын-сауық атаулары – жалпыхалықтық аталымдық лексикалардың өздеріне тән қолданымдық аясы бар тобы. Ұлттық ойын атаулары салт-дәстүрлермен байланысты этномәдени, менталдық сипатта болады. Сондықтан ұлттық ойын атауларының қалыптасуын, әлеуметтік мәнін түсіну орта мектеп білім алушысының ұлттық мәдени құндылықтарды ажырата білуіне мүмкіндік береді;

- ұлттық ойындар арқылы мектеп білім алушыларының дүниетанымын қалыптастыруға бағытталған әдістемелік жүйе дидактикалық ұстанымдарды басшылыққа ала отырып жүргізілсе, нәтиже сапалы болады;

- ұлттық ойын атауларының этника-тілдік модельдері (лексикалық бірліктер, фразеологизмдер, мақал-мәтелдер, жаңылтпаштар т.б.) өз ішінде лексика-семантикалық топтарға жіктеліп, қазақ лексикасының тарихи көне қабатын құрайды. Сондықтан қазақ халқының өзіндік мәдени ерекшелігін, рухани-моральдық құндылықтарын байқататын ұлттық ойын атауларының ұлт жадында сақталуы үшін, оқушылардың зердесіне салып отыру олардың дүниетанымының қалыптасуына да ықпал етеді;

- тіл-ұлт-мәдениет үштігі аясында халықтың қоғамдық танымы, менталитеті, ұлттық мінезі, өмір салты, әдет-ғұрыптары, дәстүрлері, моральдық құндылықтар жүйесі, дүниетанымы рухани мәдениеттің символдары түрінде көрінеді. Бұл белгілер қазақтың ұлттық ойын мәдениетінің мәнінен айқын байқалады, сондықтан жеткіншек кезеңіндегі мектеп білім алушыларына қазақ мәдениетіндегі ойын түрлерінің ерекшеліктері мен атауларын меңгерту олардың сөздік қорларын байытады, танымдық қабілеттерін дамытады;

- негізі қазақтың этникалық мәдениетінен бастау алған, бабаларымыздан қалған халықтық мұраны – ұлттық ойын түрлерінің ерекшеліктерін біле отырып, сабақ үдерісінде пайдаланудың заманымызға сай ұрпақ тәрбиелеуде үлкен пайдасы тиеді. Ойын әр баланың алдынан өмірдің жарқын сәттерін ашып, жеке қасиеттерімен біте қайнасып, әрі қарай дамуымен ұштасса, жақсы нәтиже береді;

- білім алушының дүниені қабылдау кезіндегі әсерленуі балалық шақта жақсы жүреді, сондықтан ұлттық ойындарды сабақ тақырыбына сәйкестендіре пайдалану баланың дүниетанымдық ой-өрісін кеңейтіп, көзқарастары мен сенімін жетілдіруге көмектеседі;

-ұлттық ойындар арқылы оқушылардың дүниетанымын қалыптастырудағы кешенді жұмыстар олардың ұлттық құндылықтар мен қазақ халқының салт-дәстүрін, әдет-ғұрпын меңгерулеріне игі ықпал етеді, қазақ тілі пәнін сапалы оқытудың жаңа арналарын ашады.

Зерттеу нәтижелерінің дәлдігі мен негізділігі: диссертациялық жұмыстың зерттеу негізі етіп алынған теориялық тұжырымдардың әдіснамалық тұрғыдан сараланып талдануымен бекітіледі. Жұмыстың мақсатына, міндеттеріне сәйкес шешімін тапқан зерттеу әдістері мен көрсетілген нәтижелердің жалпы білім беретін мектептің 6-сыныпта жүргізілген сабақтарда дәйектелуі зерттеудің сенімділігіне кепілдік етеді.

Ғылымның даму бағыттарына немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі:

Зерттеудің жетекші идеясы Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы (1999 жылғы 27 шілде, № 319), «Педагог мәртебесі туралы» Заңы (2017 жылғы 8 маусым, № 133), Педагогтың кәсіби стандарты (2017 жылғы «Атамекен» ҰКП Басқарма Төрағасының № 133 бұйрығына қосымша), Қазақстан Республикасында жоғары білім мен ғылымды дамытудың 2023–2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы, сондай-ақ Мемлекет басшысының 2023 жылғы Қазақстан халқына Жолдауы — «Әділетті Қазақстанның экономикалық бағдары» Жолдауларын жүзеге асыруға бағыттталып, Қазақ тілі пәнін оқыту үрдісінде қолданысқа түсуіне ықпал етеді.

Зерттеу жұмысының негізгі мазмұны, тұжырымдамалары мен нәтижелерінің жариялануы мен мақұлданыуы. Зерттеу жұмысының негізгі мазмұны мен тұжырымдары 9 мақалада жарияланды. Оның ішінде:

– Scopus базасындағы 1 квартильге жататын импакт-факторы жоғары журналда – 1 мақала:

1. A.Akazhanova, S.Nurgali, M.Alibayeva, N.Shadiyeva, R.Yelubayeva. *Opcción*, Año 35, No.89 (2019): 640-659 ISSN 1012-1587/ISSNe: 2477-9385 <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=8171941> (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 80%, қосалқы авторлар: S.Nurgali – 5%, M.Alibayeva – 5%, N.Shadiyeva. – 5%, R.Yelubayeva 5%).

ҚР ҒЖБМ Ғылым және жоғары білім саласында сапаны қамтамасыз ету комитеті ұсынатын ғылыми басылымдар тізбесіне енетін журналдарда 3 мақала жарияланды:

1) А.А.Акажанова. Табиғи заттарды қолданып ойнайтын ойын атаулары. С.Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университетінің ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ. №3, 2018, - 9-17 бб. <https://vestnik-humanitar.tou.edu.kz/storage/journals/65.pdf> (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 100%)

2) А.А.Акажанова. Табиғи заттарды қолданып ойнайтын ойын атаулары. С.Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университетінің ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ. № 3, 2018, - 18-27 бб. <https://vestnik-humanitar.tou.edu.kz/storage/journals/65.pdf> (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 100%)

3) А.А.Акажанова, Г.Н.Смағұлова. Қазақ құндылықтары: Ұлттық ойындар. Қазақ білім академиясының баяндамалары №1, 2019, 192-200 бб. <https://egi.kz/wp-content/uploads/2019/06/КАО-12019.pdf> (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 90%, қосалқы автор: Г.Н.Смағұлова – 10%).

4) А.А.Акажанова, А.М.Рахимова. Ойын – дүниетаным қалыптастыру құралы. Еуразия гуманитарлық институтының ХАБАРШЫСЫ. № 2, 2019, - 111-116 бб. <https://egi.kz/wp-content/uploads/2019/06/Vestnik-EAGI-2-2019.pdf> (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 90%, қосалқы автор: А.М.Рахимова - 10%).

5) А.А.Акажанова, А.М.Рахимова. Қазақ және басқа ұлттардағы балалар ойындары. Қазақстанның ғылымы мен өмірі Халықаралық ғылыми журнал № 6, 2020, - 200-204 бб. <https://is.ku.edu.kz/publishings/%7B59070A53-8597-47AA-B083-1230B95BBC14%7D.pdf> (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 90%, қосалқы автор: А.М.Рахимова - 10%).

6). А.А.Акажанова, А.М.Рахимова. Ұлттық ойындар арқылы оқушының дүниетанымын дамытудың педагогикалық шарттары. Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті ХАБАРШЫ «Филология ғылымдары» сериясы, №4 (74), 2020, 345-349 бб. <https://rmebrk.kz/journals/6401/54474.pdf> (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 90%, қосалқы автор: А.М.Рахимова - 10%).

Отандық және шетелдік халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияларда – 3 мақала жарияланды:

1) A.Akazhanova, A.Rakhimova, K.Smagulova. Challenges of modern humanities: transculturalism and translanguaging. Uczelnia Lingwistyczna-Techniczna w Świeciu. «Вызовы современной гуманистики: транскультуральность и транслингвистичность». Международная научная конференция. Лингвистическо-технический университет в г. Свече (филиал в г. Пшасныш, Польша), 2019-2023-226 стр. <https://share.google/2fHk4ekCXz6E0bvkD>

(Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 90%, қосалқы авторлар: А.М.Рахимова - 5%, К.Смағұлова - 5%)

2) А.А.Акажанова, Г.Н.Смағұлова, А.М.Рахимова. Ойын арқылы балалардың сөздік қорларын дамыту жолы. "Science and education in the modern world: challenges of the xxi century" атты VI Халықаралық ғылыми тәжірибелік конференция. Nur-sultan, Kazakhstan, April 2020. 6-10 стр <https://drive.google.com/file/d/1xEI6ObkNxUbJp7FcZn7BR8ZJzwNGT5zE/view?usp=drivesdk> (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 90%, қосалқы автор: А.М.Рахимова - 5%, Г.Н.Смағұлова – 5 %).

А.А.Акажанова, Г.Н.Смағұлова. «XXI ғасырдың білім беру парадигмасы: жаңа үрдістер, тәсілдер мен технологиялар» атты Халықаралық ғылыми-практикалық онлайн-конференция. Атырау- Орал, 2021. 76-79 бб <https://drive.google.com/file/d/1iqA3SHcX-f0XZeJyn3zPIzdX7N9Jw47/view?usp=drivesdk>

(Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 90%, қосалқы автор: Г.Н.Смағұлова – 10%).

Scopus халықаралық деректер базасына енгізілген басылымдарда 1 мақала, ҚР Білім және ғылым саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитеті бекіткен басылымдарда 6 мақала, Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдарында 3 мақала жарияланды. Барлық жарияланымдар жүргізілген зерттеу барысында дайындалған.

Диссертацияның құрылымы: Диссертация кіріспеден, үш тараудан, қорытындыдан, пайдаланған әдебиеттер тізімінен тұрады.